

Др Милораг
СТОЈИЋ

НЕКОЛИКО НЕОБЈАВЉЕНИХ ПРЕДМЕТА СА НЕКРОПОЛЕ БЕНТ-ЛУГОВИ У МОЈСИЊУ

UDK: 903.2

АПСТРАКТ: На основу више налаза металних предмета, њихове функције и облика, све је извесније да је у раздобљу од VI до V века пре н.е. у Поморављу постојао преромењарни систем владања, сличан оном у Буџарској и Румунији.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: преромењарно средњо владана, метални предмети

Године 2002. објављени су резултати истраживања некрополе под хумкама из бронзаног и гвозденог доба на локалитету Бент-Лугови у Мојсињу код Чачка (Л. Никитовић, М. Стојић, Р. Васић, 2002). У овој књизи, поред обиља друге грађе, предочен је и изванредан број бронзаних алки, а неколико бронзаних и гвоздених алки, које су нађене изван гробова, није публиковано. Све оне потичу из хумке 5.

Каталог

1. Бронзана алка, хумка 5, гроб 3, Инв. бр. А 1610, R – 0,022 m (Л. Никитовић, М. Стојић, Р. Васић, Ibid, 42, Табла XIV, бр. 121), слика 1а.
2. Трокржњи бронзани предмет („појасна копча“), хумка 5, гроб 3, Инв. бр. А 1610, R – 0,026 m (Л. Никитовић, М. Стојић, Р. Васић, Ibid, 42, Табла XIV, бр. 12), слика 1б.
3. Бронзана алка са отвореним крајевима, хумка 5, Инв. бр. А 1625, R – 0,047 m, слика 2.
4. Две целе и два фрагмента бронзаних алки ромбоидног пресека. Цели примерци су концентрични (уклапају се једни у друге). На делу фрагмента једне алке налазе се зарези. R целих алки – 0,047 и 0,036 m, А 1636. Дужина фрагмената алки 0,045 и 0,036 m (Ibid, 45, Табла XIV, број 174), слика 3 - а - д.
5. Бронзана алка, ромбоидног пресека, хумка 5, Инв. бр. А 1637, R – 0,047 m, слика 4.
6. Једна цела бронзана алка и фрагмент бронзане алке, ромбоидног пресека, хумка 5, Инв бр. А 1638, R целог примерка 0,047 m, R фрагментоване алке – 0,037 m, слика 5.

Трокржњи предмет и мања бронзана алка потичу из гроба који је из VI века пре н.е. (Ibid, 57). С обзиром на услове налаза, остали предмети из при-

казаног пописа не могу се прецизно датовати. Карактеристично је, међутим, да готово све алке имају ромбоидни пресек, попут лука гвоздене фибуле из гроба 4 у хумци V (Ibid, 42 - 43, Табла XVI, број 141). Ромбоидни пресек има и лук бронзане фибуле са кружном ногом из Македонаца, која, заједно са другим налазима са тог локалитета, датира с почетка старијег гвозденог доба (Васић, Р. 1999, 224, слика 2/14). Ово је, за сада, једини елемент који би био колико – толико релевантан за датовање бронзаних алки ромбоидног пресека из Мојсиња.

Поставља се питање намене ових бронзаних предмета са некрополе код Чачка. Тролисни предмет и алка из гроба 3 у хумци 5 окарактерисани су као појасне копче (Никитовић, Л./ Стојић, М./ Васић, Р. 2002, 42). Алке које се концентрично уклапају једна у другу истог су облика и пресека, али различитог пречника и тежине и несумњиво чине серију тежински грађених предмета. Фрагменти бронзаних алки имају заобљене крајеве, што указује да су као уломци дуго били у употреби пре него што су стављени у хумку. На једном фрагменту налази се неколико зареза. Сигурно је да ови зарези не представљају никакву орнаментику, већ извесну ознаку. Бронзане алке су, иначе, пронађене углавном у различитим деловима насипа хумке V.

*

У Зборнику радова Народног музеја у Чачку, бр. XXVIII, групни налаз бронзаних стрелица из Остриковца и стрелице истог типа из гробова у Србији јужно од Саве и Дунава окарактерисан је као премонетарно средство плаћања, односно симболичко средство плаћања у култу покојника (Стојић, М. 1998, 7-10). И стрелице истог типа из гробова у Србији јужно од Саве и Дунава протумачене су на исти начин.

С. Топалов је у *Archaeologia Bulgarica*, бр. 2 за 2004. годину, објавио изводе из свог прилога о премонетарним средствима плаћања на трачкој територији, посебно у северној Тракији (Топалов, С. 1993; idem 2004, 35-45). Са подручја источне Србије и Поморавља потиче већи број предмета који су идентични или веома слични предметима које је колега из Бугарске оквалификовао као средство плаћања у последњем миленијуму старе ере на тлу северне Тракије. Бронзане и неке гвоздене налазе са градине Корњет у околини Злата, аутор овог прилога је, на основу аналогија са материјалом који је објавио С. Топалов, металне налазе са овог локалитета (фрагмент наруквице украшене серијом од по три грануле, између којих се налазе орнитоморфне фигуре, привеска са три правилно распоређена пратома, алке на којој су по једна и три груписане грануле и врхове стрела од танког гвозденог лима троугластог облика) сврстао у премонетарна средства плаћања (Стојић, М. 2005).

Критеријум за сврставање појединих врста предмета у премонетарно средство плаћања јесте да немају неку препознатљиву практичну намену, нити да спадају у култне предмете. На пример, очигледно је да су бронзани врхови стрелица скитског типа који су заобљени и они који су изразито мале тежине и изливени са рупама на бочним странама, често и несиметрични, начи-

њени да би служили као средство плаћања. Бронзане алке, са и без гранула, поготову фрагменти алки са гранулама, затим бронзане полуге на којима се налазе грануле, бронзани предмети у облику знака € („евро“), појединачни бронзани чланковити елементи (делови појасева чланковитог типа) у гробовима и гвоздени врхови стрелица који су неупотребљиви као практично оружје (зато што су мале тежине и начињени од веома танког гвозденог лима), највероватније су имали улогу платежног средства или су, пак, служили као средство плаћања у култу мртвих (плаћање за превоз покојника у крајње одређене). Свакако да су поједине врсте ових предмета служиле као трговачко средство плаћања, а друге као симболичко. Вероватно да је највећи део ових предмета могао служити у обе сврхе. Да ли је реч о једној или другој врсти плаћања, може се назрети из контекста њиховог налаза. Претпоставка је да су предмети овог типа, који су налажени на насељима, вероватно служили у трговини, а они у гробовима за симболичко плаћање у култу покојника.

Имајући у виду контекст и карактеристике предмета са некрополе у Мојсињу који се третирају у овом чланку, могућно је да су и они служили као симболичко „премонетарно“ средство плаћања у култу покојника. Извесно је, такође, да су предмети који су третирани у овом раду, пре него што су стављени у гроб, служили као „премонетарно“ средство плаћања, као „роба свих роба“.

Литература

- Л. Никитовић, М. Стојић, Р. Васић, *Мојсиње, некропола под хумкама из бронзаног и гвозденог доба*, Чачак, 2002.
- М. Стојић, „Нови налази бронзаних стрелица скитског типа у Србији јужно од Саве и Дунава“, *Зборник радова Народног музеја XXVIII*, Чачак, 1998, 5-10.
- М. Стојић, „Подгорац, градина Корњет из гвозденог доба“, *Viminacium*, sous presse, 2005.
- М. Stojić, „Prämonetäre Zahlungsmittel aus dem Morava-Gebiet und Ostserbien“, *Archaeologia Bulgarica*, sous presse, 2005.
- S. Topalov, *Formes prémonétaires de moyens l'échange. Les flèches-monnaies coulés d'Apollone du Pont VIII-V e s. Av. N-e*. Sofi, 1993.
- S. Topalov, „Nichtmonetäre Austauschgegenstände im Rahmen des Kleinhandels der thrakischen Regionen während des ersten Jahrtausend v. Chr.“, *Archaeologia Bulgarica* 2, 2004, 35-45.
- R. Vasić, „Ostava iz Maćedonca“, *Leskovački zbornik XLI*, Leskovac, 1999, 223-230.

Some Unpublished Objects from the Necropolis Bent-Lugovi in Mojsinje

In the Collection of Works of the National Museum in Cacak, No. XXVIII, a collective findings of bronze small arrows from Ostrikovac and the small arrows of the same type from the tombs in Serbia south of the Sava and Danube were characterized as pre monetary means of payment, that is to say symbolic means of payment in the cult of a deceased (Stojic, M. 1998, 7-10). The arrows from the same type of tombs in Serbia south of the Sava and Danube were described in the same way (Ibid).

S. Topalov, in the issue 2 of 'Archeology Bulgarica' for the year 2004, published extracts from his supplement about pre monetary means of payment on the territory of Traci especially in the north Traci (Topalov, S.1993; idem 2004, 35-45). From the territory of Eastern Serbia and from Pomoravlje there are a lot of objects which are almost identical or very similar to the objects which the colleague from Bulgaria characterized as means of payment in the last millennium of the old era on the territory of north Traci. Bronze and some iron findings from the ancient town Kornjet in the vicinity of Zlota (eastern Serbia), the author of this article, according to the analogy with the material published by S.Topalov, metal findings from this locality (a part of a bracelet decorated with the series of three granules among which there are ornitomorph figures, pendants with three regularly arranged protoms, iron rings where there are one and three granules grouped and peaks of arrows made of thin iron sheet metal in the shape of triangles) classified in pre monetary means of payment. (M. Stojic 2005).

The criteria for classifying certain objects in pre monetary means of payment is the absence of some kind of recognizable purpose or the fact that they do not belong to cult objects. For example, it is obvious that the bronze peaks of arrows of skit type, the ones which are rounded and the ones with exceptionally small weight and cast with the wholes on the sides, often not symmetric, were made to serve as means of payment. Bronze rings with or without granules, especially the fragments of rings with granules, then bronze bars with granules, bronze objects in the form of E ('EVRO'), individual joint elements made of bronze (parts of belts of joint type) in tombs and iron peaks of arrows which are useless as practical weapon (because they are very light and made of very thin iron sheet metal), most probably they had a role of means of payment, or, even, as means of payment in the sphere of cult of dead (for example, paying by a deceased to the final destination) -(Ibid). It is for sure that some of these objects were used as trade means of payment while others had a symbolic meaning; it is certain that most of these objects could have been used for both purposes. The direction whether their purpose was payment in one or other way is the context of their finding; it is possible that the objects of this type found in the settlement probably used for trade while the other ones in tombs had symbolic meaning of payment in the cult of deceased.

Taking into account the context and characteristics of the objects from necropolis in Mojsinje which are the subject of this article, it is possible that they also served as symbolic pre monetary means of payment in the cult of deceased. However, it is also possible that these objects were used as pre monetary means of payment in trade before putting them in tombs.

Milorad Stojic

Quelques objets inédits de la nécropole Bent-Lugovi à Mojsinje

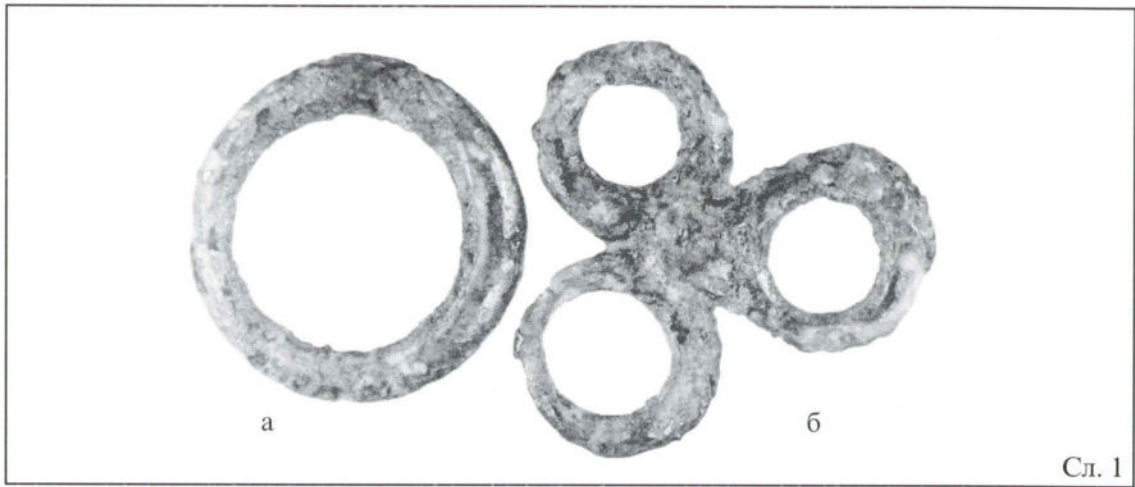
Dans le recueil d'ouvrages du musée national à Čačak, le numéro XXVIII, trouvaille groupée de flèches en bronze d'Ostrikovac et de flèches du même type provenant des tombeaux en Serbie, au sud de la Sava et du Dunav, est caractérisé comme un mode de paiement pré-monétaire, c'est-à-dire un mode de paiement symbolique dans le culte des morts (Stojić, M. 1998, 7-10). Les flèches de même type des tombeaux en Serbie, au sud de la Sava et du Dunav, sont aussi interprétées de la même façon (Ibid).

S. Topalov a publié, dans le numéro 2 de l' „Archéologie Bulgarique“ (Archæologia Bulgarica) pour l'année 2004, des extraits de son annexe concernant les modes de paiement pré-monétaires sur le territoire „trake“, en particulier au nord de la Trakiya (Topalov, S.1993; idem 2004, 35-45). Du territoire de la Serbie de l'est et du Pomoravlje provient le plus grand nombre d'objets qui sont identiques ou fort semblables aux objets que le collègue de Bulgarie a qualifié comme mode de paiement du dernier millénaire de l'ère ancienne sur les terres du nord de la Trakiya. Les trouvailles en bronze et certaines en fer de l'enclos Kornjet aux environs de Zlota (Serbie de l'est), l'auteur de cette annexe, en se basant sur l'analogie avec le matériel que S. Topalov a publié, ainsi que les trouvailles en métal à cette localité (fragment de bracelet orné d'une série de par trois granules, entre lesquelles se trouvent des figures ornithomorphes, pendentifs avec trois protomes disposés convenablement, anneaux sur lesquels se trouvent par une et par trois granules groupées et des pointes de flèches en tôle de fer mince de forme triangulaire), a classé parmi les modes de paiement pré-monétaires (Stojić, M. 2005).

Le critère pris en compte pour le classement de certaines variétés d'objets en mode de paiement pré-monétaire est qu'ils ne possèdent pas une certaine affectation pratique reconnaissable, ni qu'ils appartiennent à des objets de culte. Par exemple, il est évident que les pointes en bronze des flèches de type „skite“ qui sont arrondies et celles qui sont d'un poids extrêmement faible et moulées avec des trous sur les côtés latéraux, souvent même asymétriques, ont été faites afin de servir de mode de paiement. Les anneaux en bronze, avec ou sans granules, notamment les fragments d'anneaux avec des granules, puis les lingots en bronze sur lesquels se trouvent des granules, les objets en bronze en forme de signe C („euro“), les éléments individuels articulés en bronze (parties de ceintures de type articulé) dans les tombeaux et les pointes en fer des flèches qui sont inutilisables en tant qu'armes pratiques (parce qu'elles sont de poids faible et faites en tôle de fer très mince), avaient vraisemblablement le rôle de mode de paiement ou, aussi, de mode de paiement dans la sphère du culte des morts (par exemple, le paiement du transport du défunt au dernier asil)-(Ibid). Assurément, certaines catégories de ces objets servaient de mode de paiement commercial et les autres comme symbolique; il est certain que la plus grande partie de ces objets pouvait servir à ces deux effets. L'indicateur montrant s'il s'agit de l'un ou de l'autre mode de paiement est le contexte de leur trouvaille; il est certain que les objets de ce type, qui ont été trouvés sur les localités, servaient probablement au commerce, et ceux qui étaient dans les tombeaux au paiement symbolique dans le culte des morts.

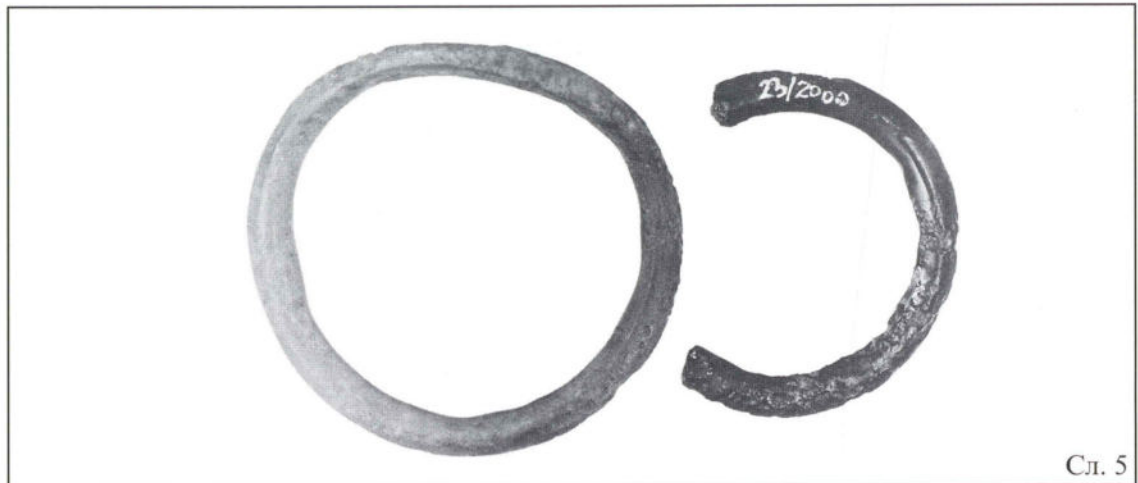
Ayant en vue le contexte et les caractéristiques des objets de la nécropole à Mojsinje qui sont traités dans cet article, il est possible qu'ils ont eux aussi servi comme un mode de paiement „pré-monnaire“ dans le culte des morts. Il est certain, de même, que les objets évoqués dans cet ouvrage , avant d'être mis dans la tombe, servaient de mode de paiement („pré-monnaire“), comme „marchandise de toutes marchandises“.

Milorad Stojić

Сл. 4

Сл. 5